

Μια αλυσίδα με τρεις κρίκους: Εκπαίδευση / Δημόσια Βιβλιοθήκη / Ανεξάρτητο Βιβλιοπωλείο

Οι καινούργιοι ιδιοκτήτες των εκδοτικών οίκων που απορροφούνται από τα μεγάλα συγκροτήματα απαιτούν να εξομοιωθεί η αποδοτικότητα της έκδοσης βιβλίων με την αποδοτικότητα των υπόλοιπων τομέων δραστηριοτήτων τους, των εφημερίδων, της τηλεόρασης, του κινηματογράφου κ.ο.κ. – ιδιαίτερα κερδοφόροι τομείς όλοι τους.

Αντρέ Σιφρίν, *Εκδόσεις χωρίς εκδότες*, 1999.¹

Όταν συζητάμε για πολιτική βιβλίου οφείλουμε πρώτα να συμφωνούμε σε ορισμένα δεδομένα που παγκοσμίως έχουν συνδιαμορφώσει τον χαρακτήρα του τις τελευταίες τρεις με τέσσερις δεκαετίες.

1. Το βιβλίο έχει μετατραπεί, ως επί το πλείστον, από ανθρωπιστικό αγαθό σε αναλώσιμο προϊόν μαζικής κατανάλωσης. Έχασε δηλαδή τον αυθεντικό του ρόλο που είναι η διά βίου καλλιέργεια του αναγνώστη. Συρρικνώθηκε σε εμπορικό προϊόν που υπακούσει στη λογική και στους κανόνες της υπόλοιπης αγοράς. Ο Αντρέ Σιφρίν το είδε αυτό αρκετά νωρίς.

2. Το βιβλίο στην εκπαίδευση, και κυρίως στο λύκειο, επίσης έχασε τον αυθεντικό παιδευτικό του ρόλο. Η πολιτική του ενός βιβλίου, του ενός συγγράματος του ενός εγχειριδίου, η πολιτική της αποστήθισης, στη θέση της κατανόησης, έχουν συντελέσει ώστε το βιβλίο να απουσιάζει θεαματικά από τη νεανική κουλτούρα. Το υποκαθιστά η τηλεόραση και το διαδίκτυο.²

3. Το αμιγές βιβλιοπωλείο έχασε κι αυτό τους σταθερούς του αναγνώστες. Απέκτησε ευκαιριακούς πελάτες αναλώσιμων βιβλίων μιας χρήσης. Χάνοντας τον σταθερό, επαρκή αναγνώστη το βιβλιοπωλείο έχασε επίσης τον αυθεντικό πολιτιστικό του ρόλο.

4. Η δημόσια βιβλιοθήκη, επίσης, κινδύνεψε να χάσει τον πολιτιστικό της ρόλο σε μια απόπειρα να μετατραπεί σε θεματικό πάρκο life-style διασκέδασης, όπου ο αναγνώστης, συρρικνωμένος σε χρήστη / πελάτη κάνει τον «οικογενειακό» του περίπατο, τρώει, παίζει, χαλαρώνει, μοιράζεται,³ αλλά δεν διαβάζει.

Αν οι παραπάνω κρίσιμες διαπιστώσεις ισχύουν τότε οι δημόσιες βιβλιοθήκες είναι απαραίτητο

1. Να ενταχθούν σε ένα ενιαίο δημόσιο (όχι δημοσιούπαλληλικό) δίκτυο με αφετηρία την Εθνική Βιβλιοθήκη που θα υπηρετεί τον ανθρωπιστικό και όχι τον καταναλωτικό, εφήμερο ρόλο τους.

2. Να ανοιχτούν σε μια αμφίδρομη διαδραστική σχέση με το σχολείο σε όλες τις βαθμίδες και το Παν/μιο, μακριά από τη λογική που εξηγήθηκε στο σημείο 2. Εδώ ο ρόλος του Υπουργείου Παιδείας αλλά και των καθηγητών σε όλες τις βαθμίδες είναι αποφασιστικός.

3. Οι δημόσιες βιβλιοθήκες να είναι *δανειστικές*. Ο δανεισμός του βιβλίου αποτελεί κεντρική λειτουργία της διά βίου επιμόρφωσης, της διάδοσης της γνώσης, της ανάπτυξης αναγνωστικής συνείδησης, της παιδείας σε όλες τις βαθμίδες.

¹ André Schiffrin, *L' édition sans éditeurs*, ελλ. μτφρ. Κ. Ξενάκη, εκδ. Πόλις, 1999, σ. 95.

² Ως γνωστόν το διαδίκτυο λειτουργεί κυρίως ως απέραντο *εργοστάσιο-παιχνιδότοπος*, όπου όλοι οι χρήστες προσφέρουν δωρεάν 24ωρη εργασία και όλοι αποτελούν αποθεματικό κεφάλαιο για τις εταιρείες που το ελέγχουν. Στο διαδίκτυο κυριαρχεί η ψευδαίσθηση του δωρεάν, η ψευδαίσθηση της δημοκρατίας, η ψευδαίσθηση του λαμπερού όπως η οθόνη του υπολογιστή, στο διαδίκτυο φαντασιώνεις τα πάντα, αγοράζεις τα πάντα, υποδύεσαι τα πάντα. Στο διαδίκτυο κυρίως παίζεις, σπανίως είσαι. Στο διαδίκτυο αγοράζεις ακόμα και όταν αγοράζεις (Βλ. Α. Μ.: «Το έργο τέχνης στην εποχή της ψηφιακής (ανα)παραγωγής του» στο *Πεδία μάχης αφύλακτα*, Τόπος 2014, σ. 83-108).

³ Βλ.: Χάρης Χειζάνογλου, *Οι βιβλιοθήκες ως χώροι κατανάλωσης* (http://vivliothekarios.blogspot.gr/2014/04/blog-post_8.html) και Κατερίνα Τοράκη, *Οι βιβλιοθήκες ως χώροι κατανάλωσης ή ως χώροι ειδικών λειτουργιών;* (<http://katerinatoraki.blogspot.gr/2014/04/blog-post.html>). Οι όροι Play / Relax / Share που αναφέρονται εδώ προέρχονται από το αποτυχημένο πιλοτικό πρόγραμμα των Future Labs που προώθησε πριν μερικά χρόνια το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος.

4. Με άξονα το αναφερθέν δίκτυο να εντάσσουν κάθε νέα έκδοση στο αποθετήριο τους με προμολόγηση των εκδοτών από το κράτος.

Η δύναμη, τώρα, του κάθε βιβλιοπωλείου, μικρού η μεγάλου, είναι τα βιβλία που δεν έχουν ημερομηνία λήξης. Αυτή αποκλειστικά είναι η δύναμή του και τίποτε άλλο. *Αυτά τα βιβλία* πρέπει να στηρίξει με αυτοπεποίθηση και πείσμα ο βιβλιοπώλης και με αυτά να πολεμήσει για την επιβίωσή του. Αυτά θα κρατήσουν κοντά του τον αναγνώστη, όχι τα αναλώσιμα σκουπίδια.

Τότε και μόνον τότε ο αναγνώστης (και μετέπειτα πελάτης), για τους δέκα τουλάχιστον λόγους που γράφουμε παρακάτω, θα στηρίξει τη δουλειά του ανεξάρτητου μικρού και μεσαίου βιβλιοπώλη.

1. Επειδή ο βιβλιοπώλης, είναι άνθρωπος κι όχι οθόνη. Και ο αναγνώστης προτιμά τους ανθρώπους από τις οθόνες.
2. Επειδή ο βιβλιοπώλης μπορεί να συζητήσει για τα βιβλιοφιλικά ενδιαφέροντά του όπως ένας ψυχολόγος ή ένας φίλος.
3. Επειδή ο βιβλιοπώλης μπορεί να συστήσει βιβλία διότι γνωρίζει τον αναγνώστη του, δεν βασίζεται σε αλγορίθμους για να του κάνει προτάσεις.
4. Επειδή στο βιβλιοπωλείο ο αναγνώστης συνδέεται συναισθηματικά με τον χώρο. Και δένονται και άλλοι αναγνώστες μαζί του. Όπως όταν γίνονται εκδηλώσεις με συγγραφείς κλπ.
5. Επειδή στο βιβλιοπωλείο όταν ο αναγνώστης αναζητά ένα συγκεκριμένο βιβλίο συχνά ανακαλύπτει και άλλα.
6. Επειδή ο αναγνώστης δεν θέλει τα βιβλία να αντιμετωπίζονται σαν κουτιά απορρυπαντικού.
7. Επειδή ο χρόνος που καταναλώνει στο βιβλιοπωλείο είναι αργός, όπως συμβαίνει και στην ανάγνωση. Και εκεί κανένα γκάτζετ δεν του αποσπά την προσοχή.
8. Επειδή αν παραμείνει ανοιχτό το μικρό ανεξάρτητο βιβλιοπωλείο ο κόσμος της εκεί κοινότητας που διαβάζει θα είναι ανοιχτός στο διαφορετικό και το καινούργιο.
9. Επειδή στο βιβλιοπωλείο τα παιδιά του κάθε αναγνώστη θα καταλάβουν ότι ο κόσμος δεν είναι τόσο ομοιόμορφος όσο πιστεύουν. (Κι ότι, φυσικά, δεν είναι μόνο video games).
10. Επειδή ο αναγνώστης θεωρεί το αμιγές βιβλιοπωλείο του προέκταση της δημόσιας βιβλιοθήκης και συστατικό κομμάτι της πνευματικής του ανεξαρτησίας.

Όποιος δεν χρησιμοποιεί βιβλία για τη δουλειά του, την ενημέρωσή του, την επιμόρφωσή του, την ψυχή του, βιβλία για την κατανόηση του εαυτού του και του κόσμου λογίζεται, και δικαίως, αμόρφωτος, *ακατέργαστος* άνθρωπος. Η κοινωνία που αδιαφορεί για την ανάπτυξη και λειτουργία των βιβλιοθηκών ως οργανικών στοιχείων της γειτονιάς, της κοινότητας, του χώρου εργασίας, του σχολείου, του κάθε κοινωνικού χώρου, είναι μια αμόρφωτη, ακατέργαστη, φοβική κοινωνία. Είναι η ίδια που επιτρέπει στο βιβλίο να καταντάει αναλώσιμο προϊόν, στο σχολείο να αδυνατίζει τον ρόλο του και στο βιβλιοπωλείο να χάνει τον επαρκή αναγνώστη του. Κοινωνία χωρίς δανειστικές δημόσιες βιβλιοθήκες, που εξ ορισμού εντάσσουν την ανάγνωση βιβλίου στην κουλτούρα όλων ανεξαιρέτως των πολιτών, είναι μια ανάπηρη κοινωνία. Κοινωνία χωρίς αμιγή βιβλιοπωλεία είναι μια φτωχή, από κάθε άποψη, κοινωνία.